

ce, v té podobe, v jaké se s ní setkává čtenář u nás, nesporně přispělo i velmi zdařilé přetlumočení do slovenského jazyka,

pořízené M. Zigem, jakož i do problematiky vhodně uvádějící studie J. Suchého.
Theodor Hudeček

LITERATÚRA

1. ASMUS, V. F.: Marx a buržoázy historizmus. Pravda, Bratislava 1973.
2. ASMUS, V. F.: Izbrannye filosofskije trudy, tom II. Moskva 1971.

PRÍSPEVOK K DEJINÁM SOVIETSKEJ FILOZOFIE

A. F. Okulov, *Sovietska filozofická veda a jej problémy*. (Krátky náčrt. Moskva 1970)

Obsiahla a bohatá tvorba sovietskej marxisticko-leninskej filozofie je nepochybné už od začiatkov formovania našej marxistickej filozofie v centre jej pozornosti. Od vzniku Sovietskeho zväzu, od historického medzníka VOSR, ktorý bol medzníkom v celej kultúrnej a najmä vedeckej tvorbe v ZSSR, marxistická filozofia tu postupne dosiahla závažné výsledky. V súčasnosti ešte väčšmi než predtým je sovietska marxistická filozofická tvorba inšpiračným zdrojom našej marxistickej filozofie. Preto aj dejiny sovietskej marxistickej filozofie majú pre našu marxistickú filozofiu nemalý význam.

Stručný a pritom obsažný náčrt vývinu sovietskej filozofie v období od vzniku Sovietskeho zväzu až do súčasnosti nám poskytuje práca sovietskeho historika filozofie A. F. Okulova, *Sovietska filozofická veda a jej problémy*. (Sovetskaja filosofskaja nauka i jejo problemy. Kratkij očerk.) Moskva 1970. Autorovým zámerom, ako sám v úvode hovorí, bolo podať krátky náčrt vývinu sovietskej filozofie so zameraním na posledné desaťročie a rozanalyzovať vedecké bádania na mnohých problémoch stojacich v súčasnosti v centre pozornosti sovietskych filozofov.

Kontinuitu sovietskej filozofie predstavuje predovšetkým leninizmus, dielo V. I. Lenina a jeho dedičstvo. Marxisticko-leninská filozofia v Sovietskom zväze prešla spolu s rozvojom sovietskej spoločnosti niekoľkými etapami, ktoré síce nemožno ostro ohraničiť, ale majú isté charakteris-

tické črty. Ako autor načrtáva, prvá etapa v znamení Októbrovej revolúcie, ďalej druhá polovica dvadsiatych a začiatok tridsiatych rokov sú charakterizované štúdiom prác klasikov marxizmu-leninizmu. V nasledujúcom období boli v centre pozornosti otázky spojené s budovaním socializmu v ZSSR. Päťdesiate a šesťdesiate roky tvoria ďalšiu fázu v sovietskej filozofii (autor tu poukazuje na diskusiu o predmete marxistickej filozofie, trvajúcu až dodnes). Po XX. zjazde KSSZ charakterizuje teoretickú prácu sovietskych filozofov návrat k hlbšiemu rozpracovaniu leninského dedičstva, analýza súčasných koncepcií spoločenského rozvoja, štúdium problematiky prírodných vied a hlbšia analýza filozofických prúdov súčasnosti (s. 15). Odstraňovanie zvyškov kultu osobnosti sa priaznivo odrazilo aj vo filozofickej vede.

Podľa autora v súčasnosti sústreďuje sovietska filozofia svoje bádanie v nasledujúcich smeroch: „leninská etapa rozvoja filozofického myslenia a súčasná kritika filozofického dogmatizmu a revizionizmu; dialektika súčasného spoločenského rozvoja a svetového revolučného procesu; filozofické a sociologické problémy budovania komunistickej spoločnosti, rozvoja socialistickej kultúry a formovania nového človeka; história a teória materialistickej dialektiky, logiky a teórie poznania; filozofické problémy súčasnej prírodovedy; problémy histórie marxistickej filozofie; dejiny svetovej filozofie a filozofia národov ZSSR; kritika najzávažnejších prúdov

súčasnej buržoáznej filozofie a sociológii“ (s. 17). Tieto okruhy problémov a otázok, ktoré sú v centre pozornosti sovietskej filozofie, autor konkrétnejšie dokresluje v jednotlivých kapitolách, na jednotlivých dielach sovietskej filozofie. Neobmedzuje sa iba na výpočet otázok, problémov a diel, ktoré ich riešia, ale snaží sa poukazovať na mnohé rozoberané otázky sovietskej filozofie a jej jednotlivých odvetví. Poukazuje nielen na silné stránky, úspechy a výsledky sovietskej filozofie, ale súčasne načrtáva problémy stojace v centre mnohých diskusií i na problematiku, ktorá sa dosiaľ nedostatočne rozpracúvala.

V kapitole venovanej problematike spoločenského rozvoja autor sleduje rozvíjanie historického materializmu sovietskou filozofiou (poukazuje tu napr. na diskusiu o vzťahu historického materializmu a sociológie), smery a výsledky konkrétnych sociálnych výskumov, rozpracúvanie širokej problematiky sociálnych a politických otázok budovania komunizmu (uvádza tu diskusiu o charaktere protirečenia za socializmom), sociálnych problémov rozvoja vedy a techniky, výchovy nového človeka socialistickej a komunistickej spoločnosti („človek ako objekt filozofických výskumov“).

Osobitnú časť tvoria výskumy v oblasti dialektického materializmu. V sovietskej filozofii sa venuje v posledných rokoch značná pozornosť sledovaniu problematiky leninského dedičstva v oblasti dialektiky. Nemenná pozornosť sa venuje aj otázke jednoty dialektiky, logiky a teórie poznania, ako aj problémom gnozeológie a logiky vedeckého poznania.

V kapitole o filozofických otázkach tradičnej a matematickej logiky autor uvádza sovietsku filozofickú produkciu a bádanie v tejto problematike. Sleduje tu diskusie o predmete logiky a jej mieste vo vedeckom poznaní, o vzťahu formálnej a dialektickej logiky, ďalej sleduje rozvíjanie matematickej logiky, rozpracúvanie metodológie vedy a problémy logiky vedy.

Filozofické otázky prírodovedy tvoria

obsiahu problematiku, ktorou sa sovietska filozofia pozorne zaoberá. Autor nás oboznamuje s bádáním v tejto oblasti i s výsledkami skúmania vzťahu filozofie a špeciálnych vied, materialistického riešenia otázok podstaty nášho poznania (a kritiky novopozitivismu), problematiky príčinnosti, filozofických otázok kybernetiky, biológie, ako aj metodologických otázok prírodných vied (i riešení otázky klasifikácie vied).

Hlavné práce, ich problematiku, nové otázky, diskusie, výskumy i sledovanie zahraničnej produkcie v oblasti psychológie a jej filozofických aspektov nám autor podáva v časti o filozofických otázkach psychológie.

V kapitole o problémoch dejín filozofie nás autor oboznamuje s hlavnými smermi výskumov sovietskej filozofie v tejto oblasti (výskum marxistickej filozofie, filozofie národov ZSSR, filozofie národov východnej Ázie, diskusie napr. o predmete dejín filozofie), s produkciou sovietskej filozofie v oblasti dejín svetovej filozofie, dejín filozofie národov ZSSR i v oblasti dejín marxisticko-leninskej filozofie (sovietska filozofia sústreďuje osobitnú pozornosť na rozpracúvanie leninského teoretického dedičstva, leninizmu).

Napokon sa autor zapodieva marxistickou kritikou sovietskych filozofov kritizujúcich hlavné smery súčasnej západnej filozofie a sociológie (novopozitivismus, existencializmus, fenomenológiu, filozofickú antropológiu a pod.), ako aj ideologickým a spoločensko-politickým aspektom konfrontácie sovietskej marxistickej filozofie so západnou filozofiou.

Tento stručný náčrt vývinu sovietskej filozofie so sústredením pozornosti na posledné desaťročie vykresluje v skratke šírku i konkrétnu podobu problémov a otázok riešených sovietskou filozofiou. Aj keď autor venoval menšiu pozornosť niektorým oblastiam, ktoré by si zaslúžili (ako na to sám poukazuje v závere svojej práce) bližšie osvetlenie (napr. estetika, filozofia v jednotlivých zväzových republikách ZSSR, filozofia na vysokých školách a vedeckých

ustanovizniach, filozofické časopisy), tento systematický prehľad vývinu sovietskej filozofie nepochybne prispeje k sledovaniu dejín marxisticko-leninskej filozofie v So-

vietskom zväze. Napokon, ako sám autor oznamuje v závere svojej práce, ide len o časť obširnejšieho bádania, ktoré mieni dokončiť v najbližších rokoch.

Vladimír Bakoš

ŠTRUKTURÁLNA ANALÝZA POZNANIA

Dobrin Spasov, *Analýza poznania*. Bratislava 1973

Štruktúrally prístup k filozofickej problematike, o ktorom sa v súčasnosti často diskutuje, aplikuje bulharský marxistický filozof Dobrin Spasov na problémy gnozeológie. Autor sa už dávnejšie zaoberal problematikou uplatnenia štruktúrally analýzy v teórii poznania, a tak sa slovenskému čitateľovi dostáva do rúk prakticky iba fragment autorom rozpracovanej témy. Hoci kniha zaujme originálnym spracovaním a prístupom k problematike, môže vyvolať viac nezodpovedaných otázok, prípadne námietok. Predovšetkým chýba autorovo rozlíšenie štrukturalizmu ako doktríny a nekriticky aplikovaného filozofického „všeliaku“ a štruktúrally analýzy ako plodnej metódy, ktorá — hoci nemôže nahradit' dialektickú metódu — nachádza pozitívne uplatnenie aj v marxistickej filozofii. Záver, že autor sa prikláňa práve k tomuto druhému chápaniu štrukturalizmu, si musí čitateľ po prečítaní knihy utvoriť sám.

Polemický charakter knihy je zrejmy už z úvodnej kapitoly. Autor v nej vytyčuje problémy, ktoré mieni rozobrať. Tieto problémy vyvolal diferencovaný prístup marxistických filozofov k problematike štruktúry a jej oprávnenosti vo filozofii. Autorov postoj a východisko pri riešení tejto ústrednej otázky sú výstižne vyjadrené v závere: „...nielen všeobecné riešenie problému poznania vedie k tomu, aby sme správne stavali štruktúrally problémy, ale aj výskum štruktúry vôbec je užitočný pri rozbere gnozeologických otázok.“

V úvodnej kapitole autor súčasne vytyčuje obsiahly program skúmania štruktúry

a jej aplikácie na gnozeologické a metodologické problémy. Pretože „odhalenie štruktúry je vždy analyticko-syntetický proces, v ktorom sa elementy a ich vzájomné vzťahy vyčleňujú v rámci skúmaného celku“ (s. 6), podujíma sa preskúmať podmienky a proces analýzy i syntézy, premyslieť všeobecnú teóriu vzťahov so zameraním na otázku ich vnútorného alebo vonkajšieho charakteru, vysvetliť možný význam syntetického pojmu „vzťahová vlastnosť“ a pomocou tohto pojmu a teórie vzťahov odlíšiť filozofický aspekt poznania od špeciálnovedeckých stránok, syntetizovať rôzne gnozeologické učenia a vyjadriť podstatné momenty metodického poznania.

Zameranie na logiku ako metodologický aparát týchto výskumov privádza autora ku kritickému vyrovnaniu sa s logickým atomizmom a logickým pozitivizmom na jednej strane a k explicitnému akceptovaniu ontologických základov logiky na druhej strane. Popri všetkej úcte k exaktnému mysleniu, zamieňanie filozofického rozboru myslenia logickým, tvrdenie, že proces analýzy je vlastne syntetickým procesom (analýza sa začína od istých jazykových faktorov a končí sa pri iných), považuje autor prinajmenšom za povrchné a v rozpore s marxistickým chápaním poznávacieho procesu, ktorým v žiadnom prípade nemôže byť, ak neodhaľuje nejaký objektívny obsah. Teda akákoľvek analýza nemá nijaký poznávací význam, ak sa neopiera o ontologický základ.

Dôležitým momentom pri riešení gnozeologickej problematiky je uvedenie si